

experience. An important role in this process is played by the international integration of the cooperation of all countries of the world to create a single international scientific base for studying the problems of penitentiary crime in places of deprivation of liberty and finding optimal ways to prevent it among convicts, prisoners and penitentiary staff.

A number of doctrinal principles that create positive prerequisites for the introduction of positive foreign experience in the prevention of penitentiary crime into the domestic practice of the functioning of places of detention are highlighted, namely: 1) raising the level of formal and practical channels of communication between state authorities and European and international partners; 2) approximation of Ukrainian legislation to European Union standards; 3) further reform of the penitentiary system of Ukraine by introducing international experience of penitentiary activities and the requirements of European standards in the field of execution of punishments and treatment of convicts into the practice of penal institutions.

The conducted comparative study showed that the majority of national legislators differentiate criminal liability for acts committed by convicts and prisoners both in the field of penitentiary legal relations (that is, those that encroach on the established procedure and conditions for the execution and serving of punishments), and for general criminal acts committed in places of imprisonment. At the same time, the legislators of the states of the same legal family, as a rule, adhere to unified approaches in the relevant legal technique.

Determinants of penitentiary crime in places of deprivation of liberty in foreign countries are shown, the main ones of which include: overcrowding of prisons, their insufficient funding, incorrect classification of convicts according to the regime of serving the sentence, inadequate material, household and medical and sanitary support for convicts and prisoners, criminal (prison) subculture etc.

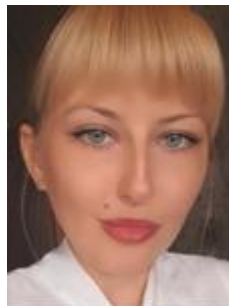
Keywords: *penitentiary system, places of unfreedom, penal institutions, pretrial detention centers, convicts, prisoners, penitentiary staff, order and conditions of execution and serving of sentences, criminal offenses in the penitentiary sphere, criminological characteristics, penitentiary crime, determinants, conditions of detention of convicts and prisoners, material, household and health care for convicts and prisoners, criminal (prison) subculture, organized criminal groups, violence, prevention, foreign experience.*

УДК 340.13

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-240-245

Сергій БАБАНИН[©]
кандидат
юридичних наук,
доцент

Юлія ТКАЧ[©]
ад'юнкт

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)*

ДОСТУП ДО МЕДІАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ТРИМАЮТЬСЯ ПІД ВАРТОЮ

Розглянуто можливості доступу до медіації осіб, які тримаються під вартою. Визначено, що Закон України «Про медіацію» передбачає можливість проведення медіації під час досудового розслідування та судового провадження з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим). Законодавство України, що регулює підстави та порядок тримання особи під вартою, не містить заборон щодо участі такої особи у медіації. Проте залишається неврегульованим порядок надання доступу до медіації особам, які тримаються під вартою, що робить фактично неможливим проведення медіації за участю ув'язненого. Запропоновано зміни та

© С. Бабанін, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8424-8825>
babanin-s@ukr.net

© Ю. Ткач, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4078-7509>
sara782@ukr.net

доповнення до окремих нормативно-правових актів із метою врегулювання вищезазначеного питання, зокрема, до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Ключові слова: *медіація, тримання під вартою, онлайн-медіація, попереднє ув'язнення, підозрюваний, обвинувачений, потерпілий.*

Постановка проблеми. Закон України «Про медіацію» визначає сфери дії цього акта. Зокрема, вона поширюється на конфлікти (спори) у кримінальних провадженнях із метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим). Цим законом визначено, що медіація може бути проведена під час досудового розслідування, судового провадження або під час виконання рішення суду (частини 1, 2 ст. 3) [1].

Таким чином, підозрюваний (обвинувачений) як учасник кримінального провадження має право на врегулювання конфлікту (спору), що виник у зв'язку зі вчиненням ним кримінального правопорушення, з потерпілим шляхом проведення процедури медіації у порядку, визначеному Законом України «Про медіацію».

КПК України встановлює перелік запобіжних заходів, що можуть застосовуватися до підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування та судового провадження з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків. До таких заходів належать: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт та тримання під вартою (ч. 1 ст. 176) [2].

Найбільшу кількість обмежень прав підозрюваного, обвинуваченого та фактичних можливостей здійснювати ними ті чи інші дії передбачає порядок забезпечення тримання таких осіб під вартою. При цьому Закон України «Про попереднє ув'язнення» [3], КПК України та інші нормативно-правові акти не визначають особливостей доступу до медіації осіб, які тримаються під вартою. Не врегульовано це питання і Законом України «Про медіацію».

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання врегулювання процедури медіації на законодавчому рівні та впровадження її у процес вирішення конфліктів (спорів) було предметом досліджень таких учених, як Р. Аракелян, І. Грицюк, Т. Денисова, Д. Ковриженко, О. Коваленко, Н. Крестовська, В. Малярєнко, О. Можайкіна, С. Олійник, Т. Подковенко, В. Трубніков, В. Топчій та ін.

Проте питання забезпечення доступу до медіації осіб, які тримаються під вартою, є малодослідженим.

Метою статті є визначення підстав і порядку доступу до медіації осіб, які тримаються під вартою, та формулювання пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення цієї процедури.

Виклад основного матеріалу. Оскільки механізм реалізації права особи, яка тримається під вартою, на доступ до медіації не врегульований окремими правовими нормами, доцільним є дослідження такої можливості в межах наявних прав таких осіб.

Ч. 1 ст. 6 Закону України «Про попереднє ув'язнення» визначає, що особи, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, мають обов'язки і права, встановлені законодавством для громадян України, з обмеженнями, що передбачені цим законом та іншими нормативно-правовими актами.

Законодавство України, зокрема, Закон України «Про попереднє ув'язнення», КПК України, Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України [4], не передбачає обмежень доступу до процедури медіації осіб, які тримаються під вартою.

Проте в умовах відсутності нормативного регулювання процедура медіації за участю ув'язненого може відбуватись у межах наявних можливостей цих осіб, передбачених вищезазначеним законодавством.

Закон України «Про медіацію» не встановлює формальних вимог до способу, місця проведення медіації, кількості її учасників. Практика, що наразі склалася в Україні, дозволяє виділити дві основні організаційні форми проведення такої процедури – офлайн та онлайн. При цьому кожна із зазначених форм має свої особливості як стосовно організації, так і безпосереднього проведення. Аналіз положень законодавства, що регулює тримання осіб під вартою, дозволяє стверджувати про відсутність законодавчих обмежень доступу таких осіб до обох форм проведення медіації.

Водночас така форма проведення медіації за участю ув'язненого, як офлайн, організаційно, на наш погляд, є значно складнішою порівняно з онлайн.

Стаття 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» регулює порядок

надання побачень особам, взятим під варту. Згідно з ч. 1 цієї статті побачення з родичами або іншими особами може надавати взятим під варту адміністрація місця попереднього ув'язнення лише з письмового дозволу слідчого або суду, котрі здійснюють кримінальне провадження, не менше трьох разів на місяць. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин.

До проведення медіації залучаються мінімум три особи – дві сторони та медіатор. Проте коло не обмежене – сторін медіації може бути і три, і більше. При цьому кожна зі сторін може пропонувати за домовленістю з іншими сторонами залучення інших учасників медіації – представників сторін, законних представників, захисників, перекладачів, експертів та інших осіб.

Дозвіл на допуск усіх залучених учасників медіації до місця попереднього ув'язнення учасника медіації, який тримається під вартою, повинен надавати слідчий або суд, котрі здійснюють кримінальне провадження.

Зазначена вимога дублюється і в розділі VII Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Згідно з п. 3 глави 1 розділу VII зазначених Правил на підставі письмового дозволу слідчого або суду, котрі здійснюють кримінальне провадження, адміністрація слідчого ізолятора надає короткострокові побачення, що за її рішенням проводяться у відкритих (без суцільного розмежувального скла та переговорного пристрою) або закритих (через суцільне розмежувальне скло та переговорний пристрій) умовах [4].

Оскільки при проведенні медіації організаційні моменти узгоджуються медіатором зі сторонами медіації, то відкриті чи закриті умови слідчого ізолятора загалом не впливають на можливість проведення медіації.

Основним організаційним питанням для медіатора у разі проведення офлайн медіації за участю ув'язненого є отримання письмового дозволу слідчого або суду, котрі здійснюють кримінальне провадження, про допуск на територію слідчого ізолятора як самого медіатора, так і інших учасників медіації.

Стаття 222 КПК України закріплює положення про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування без письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Хоча це положення КПК України безпосередньо не стосується проведення медіації, воно може виступати формальною підставою відмови слідчим або судом у наданні письмового дозволу медіатору та іншим учасникам медіації про допуск на територію слідчого ізолятора.

Одним із принципів медіації, закріплених Законом України «Про медіацію», є принцип конфіденційності, сутність якого полягає у тому, що медіатор та інші учасники медіації, а також суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, не мають права розголошувати конфіденційну інформацію, якщо інше не встановлено законом або якщо всі сторони медіації не домовилися у письмовій формі про інше (ч. 1 ст. 6).

При здійсненні процедури медіації можуть виникати ситуації, за яких одні її учасники не повинні без згоди інших учасників мати доступ до тієї чи іншої інформації (наприклад, у разі прохання однієї сторони повідомити певну інформацію іншій стороні за відсутності інших учасників медіації (законних представників, захисників, перекладачів, експертів та ін.). У цьому випадку медіаторові необхідно забезпечити дотримання принципу конфіденційності, тобто запропонувати іншим учасникам медіації перейти до іншого приміщення. В умовах слідчого ізолятора такі дії потребують залучення працівників цієї установи, що також вимагає узгодження з її адміністрацією.

Узгодження медіатором вищезазначених та інших організаційних питань зі слідчим, судом, адміністрацією слідчого ізолятора робить проведення офлайн-медіації за участю ув'язненого якщо не неможливою, то вкрай складною процедурою.

Одним із можливих шляхів спрощення наведеної форми проведення медіації з ув'язненим є, на наш погляд, використання непрямої (човникової) медіації, під час якої посередники передають інформацію від однієї сторони до іншої, однак безпосередня зустріч сторін, що конфліктують, для обговорення умов проведення медіації та укладення угоди про примирення не відбувається [5].

За умови проведення такої медіації медіатору достатньо одноособово спілкуватися з ув'язненим у слідчому ізоляторі, а з усіма іншими учасниками медіації спілкування може відбуватись у будь-якому іншому місці.

У такому варіанті проведення медіації щодо примирення підозрюваного

(обвинуваченого), який тримається під вартою, та потерпілого для медіатора необхідним є отримання письмового дозволу слідчого або суду, котрі здійснюють кримінальне провадження, про допуск на територію слідчого ізолятора лише його самого.

Водночас такий підхід не дозволяє реалізувати всі можливості вирішення конфлікту (спору) шляхом медіації, оскільки сторону чи сторони цього конфлікту (спору) може не влаштувати човникова медіація.

Іншим можливим варіантом проведення медіації за участю ув'язненого є формат онлайн. Така форма проведення процедури медіації також не врегульована законодавством України, а тому можливість її використання визначається межами наявних прав осіб, які тримаються під вартою.

Серед прав осіб, взятих під варту, що визначені ст. 9 Закону України «Про попереднє ув'язнення», немає права доступу таких осіб до глобальної мережі Інтернет. Ст. 13 цього Закону визначає, що особи, взяті під варту, можуть листуватися з родичами та іншими громадянами, а також підприємствами, установами, організаціями з письмового дозволу особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження.

Оскільки законодавством України не закріплено право ув'язнених на доступ до глобальної мережі Інтернет, проведення онлайн-медіації за їхньою участю фактично є неможливим без внесення змін та доповнень до відповідних нормативно-правових актів.

З іншого боку, технічно проведення онлайн-медіації за участю ув'язнених, які перебувають у слідчих ізоляторах, є можливим.

Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, на виконання закріпленого ч. 1 ст. 107 Кримінально-виконавчого кодексу України права засуджених до позбавлення волі на користування глобальною мережею Інтернет [6], передбачено можливість надання засудженим доступу до цього ресурсу.

Розділом I Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет визначається, що для надання засудженим можливості доступу до глобальної мережі Інтернет адміністрація установи виконання покарань чи слідчого ізолятора забезпечує оптимальний спосіб підключення установи до провайдера, котрий надає послуги доступу до Інтернету. Для надання засудженим можливості користуватися послугою доступу до Інтернету та відправляти онлайн-звернення допускається використання спеціалізованих технічних пристроїв із відповідним програмним забезпеченням, а також планшетного комп'ютера без можливості апаратної підтримки будь-яких видів SIM-карт із програмно заблокованими камерами [7].

Отже, адміністрація слідчого ізолятора має технічну можливість надати доступ особі, яка тримається під вартою, до мережі Інтернет для участі в онлайн-медіації.

Про технічну можливість проведення онлайн-медіації за участю ув'язненого опосередковано свідчать і положення КПК України, що визначають підстави та порядок проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232) та проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336).

Так, згідно з ч. 3 ст. 232 КПК України використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій має забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам слідчої (розшукової) дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання до осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, і отримувати від них відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України.

Майже тотожні вимоги до технічних засобів і технологій при проведенні процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження закріплені ч. 3 ст. 336 КПК України.

Проведення процедури онлайн-медіації з особою, яку тримають під вартою, потребуватиме узгодження низки організаційних питань, серед яких: узгодження дозволу на проведення онлайн-медіації та переліку її учасників із особою або органом, котрі здійснюють кримінальне провадження; узгодження графіку її проведення з адміністрацією слідчого ізолятора; з'ясування технічної можливості учасників медіації брати участь у такому заході тощо.

Висновки. Закон України «Про медіацію» визначає можливість проведення медіації під час досудового розслідування та судового провадження з метою примирення

потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим). Законодавство України, що регулює підстави та порядок тримання особи під вартою, не містить заборон щодо участі такої особи у медіації.

Проте у національному законодавстві відсутній врегульований порядок надання доступу до медіації особам, які тримаються під вартою, що робить фактично неможливим проведення медіації за участю ув'язненого.

Пропонуємо внести зміни та доповнення до окремих нормативно-правових актів із метою врегулювання вищезазначеного питання:

1. У КПК України доповнити частину 3 статті 42 пунктом 19 такого змісту: «на примирення з потерпілим шляхом проведення медіації, у тому числі за рахунок держави у випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правничої допомоги. Підозрюваний, обвинувачений, який тримається під вартою, має право на проведення онлайн-медіації з використанням мережі Інтернет, доступ до якої зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення»;

2. Перше речення абзацу першого частини 1 статті 469 КПК України доповнити після слова «обвинуваченого» конструкцією «, у тому числі під час проведення медіації»;

3. Частину 1 статті 9 Закону України «Про попереднє ув'язнення» доповнити абзацом такого змісту: «на проведення онлайн-медіації для примирення з потерпілим з використанням мережі Інтернет, доступ до якої зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення».

Список використаних джерел

1. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 червня 1993 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>.

4. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>.

5. Подковенко Т. Моделі медіації та механізм її здійснення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3(23). С. 12–20. URL : <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1044>.

6. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 липня 2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

7. Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет : наказ Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17#Text>.

Надійшла до редакції 02.01.2024

Прийнято до опублікування 10.01.2024

References

1. Pro mediatsiyu [On mediation] : Zakon Ukrainy vid 16 lystopada 2021 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>. [in Ukr.].

2. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13 kvitnya 2012 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].

3. Pro poperednye uvyaznennya [On Pretrial Detention] : Zakon Ukrainy vid 30 chervnya 1993 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>. [in Ukr.].

4. Pro zatverdzhennya Pravyl vnutrishnoho rozporядku slidchych izolyatoriv Derzhavnoyi kryminalno-vykonavchoyi sluzhby Ukrainy [On the approval of the Rules of the internal procedure of pretrial detention centers of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine] : nakaz Ministerstva yustytisyi Ukrainy vid 14.06.2019 № 1769/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>. [in Ukr.].

5. Podkovenko, T. (2020) Modeli mediatsiyi ta mekhanizm yiyi zdiysnennya [Models of mediation and the mechanism of its implementation]. *Aktualni problemy pravoznavstva*. № 3(23), pp. 12–20. URL : <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1044>. [in Ukr.].

6. Kryminalno-vykonavchyy kodeks Ukrainy [The Criminal and Executive Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 11 lypnya 2003 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> [in Ukr.].

7. Pro zatverdzhennya Poryadku orhanizatsiyi nadannya zasudzhenym dostupu do hlobalnoyi

merezhi Internet [On the approval of the Procedure for the organization of providing convicts with access to the global Internet] : nakaz Ministerstva yustyttsiyi Ukrayiny vid 19.10.2017 № 3233/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Serhii Babanin, Yuliia Tkach. Access to mediation for persons kept in custody. The article examines the possibilities of access to mediation for persons in custody. It was determined that the Law of Ukraine «On Mediation» provides for the possibility of mediation during pre-trial investigation and court proceedings with the aim of reconciling the victim with the suspect (accused). The practice that has developed in Ukraine today allows us to distinguish two main organizational forms of conducting the mediation procedure – offline and online. Each of these forms has its own peculiarities of both organization and direct implementation. An analysis of the provisions of the legislation regulating the detention of persons in custody allows us to assert that there are no legal restrictions on the access of such persons to both forms of mediation. However, this legislation does not regulate the procedure for granting access to mediation to persons in custody, which makes it practically impossible to conduct mediation with the participation of a prisoner.

Conducting offline mediation with the participation of a prisoner is organizationally a much more complex form compared to the organization of this procedure online. Conducting an online mediation procedure with a person in custody will require coordination of a number of organizational issues, including: coordination of a permit to conduct online mediation and a list of its participants with the person or body conducting criminal proceedings; coordination of the schedule of its implementation with the administration of the detention center; clarification of the technical possibility of mediation participants to participate in this event, etc. The article proposes changes and additions to individual legal acts aimed at resolving the above-mentioned issue, in particular, to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Pretrial Detention».

Keywords: mediation, detention, online mediation, preliminary detention, suspect, accused, victim.

УДК 351.749(851)

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-245-253

Андрій БАСКО[©]

доктор філософії в галузі права,
докторант

(Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТУ «ОФІЦЕР СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ» ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ПОЛІЦІЄЮ В ПЕРІОД РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджено передумови, правові засади та шляхи впровадження спільного проєкту МВС, МОН, органів місцевого самоврядування щодо створення безпекового середовища в освітніх закладах, а саме: «Офіцер служби освітньої безпеки».

Встановлено, що запровадження в закладах освіти посади поліцейського охорони закладів освіти є одним із шляхів реалізації Концепції безпеки закладів освіти, схваленої розпорядженням уряду України 07 квітня 2023 р. Метою створення цієї посади є забезпечення безпечного перебування і навчання учнів (дітей) у закладах загальної середньої освіти, надання їм допомоги у разі надзвичайних подій, недопущення, виявлення та припинення порушень публічного порядку та безпеки в межах цього закладу у взаємодії з його адміністрацією.

Акцентовано, що основними завданнями такого поліцейського стане: виявлення порушників правил перебування в закладі освіти, вжиття заходів щодо припинення їхньої поведінки та притягнення до відповідальності; надання учасникам освітнього процесу інформації щодо об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту закладу освіти (бомбосховища, аварійних виходів та ін.); забезпечення учасникам освітнього процесу можливості швидкого доступу до бомбосховища; вжиття евакуаційних заходів у випадку виявлення небезпечних предметів, загрози життю та здоров'ю учасникам освітнього процесу; здійснення заходів щодо

© А. Баско, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-9858-257X>

777_av@ukr.net